

Taras, Halina

---

150 lat Muzeum Archeologicznego w Krakowie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 6, 278-279

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HALINA TARAS

150 LAT MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO W KRAKOWIE

W roku 2000 minęła 150 rocznica istnienia Muzeum Archeologicznego w Krakowie, instytucji wielce zasłużonej w ochronie i popularyzacji pamiątek rodzimej przeszłości. Utworzenie Muzeum przypadło na lata ożywiania we wszystkich trzech zaborach różnorodnych inicjatyw społecznych, w efekcie których powstawały rozmaite towarzystwa, w tym naukowe, placówki zajmujące się gromadzeniem pamiątek przeszłości, również najdawniejszej, ich wystawianiem i publikacjami. Dostrzeżono też potrzebę tworzenia, wzorując się na krajach zachodnioeuropejskich, odrębnych placówek archeologicznych. Pomysł założenia w Krakowie Muzeum Starożytności Krajowych zrodził się wśród ludzi skupionych w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, a ściślej jego Oddziale Sztuk Pięknych i Archeologii. Inicjatorem pomysłu i utworzenia komitetu, który ten pomysł urzeczywistnił był Karol Kremer, dyrektor budownictwa Rzeczypospolitej Krakowskiej. W początku 1850 r. ukonstytuował się Komitet Archeologiczny, a w jego skład, oprócz Karola Kremera weszli: Józef Muczkowski (dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej), Wincenty Pol (poeta, profesor geografii na UJ) oraz Teofil Żebrawski (architekt).

Komitet rozpoczął swoją działalność od wydania *Odezwy Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim*, sygnowanej przez Józefa Majera, rektora Uniwersytetu i prezesa Towarzystwa oraz K. Kremera, sekretarza Towarzystwa. Za wzór posłużyła duńska instrukcja, ułożona przez Christiana Jürgenssena Thomsena dla Królewskiego Towarzystwa Starożytności Północy. Odezwa, skierowana do społeczeństwa polskiego, apelowała o nadsyłanie informacji o odkryciach oraz zabytków do Muzeum. Apel ten spotkał się z szerokim odzewem ludności i zbiory Muzeum przyrastały w szybkim tempie. Muzeum Starożytności funkcjonowało w ramach Towarzystwa od 1850 do roku 1873, czyli do czasu powstania Akademii Umiejętności, kiedy to przeszło pod jej opiekę. Jednak już w roku 1891 otrzymało status niezależnej, specjalistycznej placówki przy Akademii Umiejętności, a po II wojnie – w 1954 r. – Polskiej Akademii Nauk, którą to pozycję utrzymało do 1955 r. Wtedy wyodrębniło się ze struktur Akademii, stając się placówką podporządkowaną kolejno: Ministerstwu Kultury i Sztuki, administracji miejskiej, wojewódzkiej, a od 1999 – instytucją samorządową¹.

Przez pierwsze lata funkcjonowania Muzeum pozyskiwało zbiory dzięki darom i przekazom, po wejściu w strukturę Akademii, stało się stopniowo placówką badawczą, inicjując prace w Małopolsce i na Ukrainie. Była to głównie zasługa kierujących Muzeum, początkowo Gotfryda Ossowskiego, najwybitniejszego polskiego archeologa XIX wieku, a od 1894 r. – Włodzimierza Demetrykiewicza, badacza o rozległych zainteresowaniach prahistorycznych, gruntownie przygotowanego do uprawiania, nowoczesnej jak na owe czasy, archeologii. W latach międzywojennych z Muzeum związani byli, oprócz W. Demetrykiewicza, który kierował placówką aż do 1937 r., tej rangi badacze, jak Józef Żurowski, Tadeusz Reyman i Stefan Nosek. Szczególnie przysłużył się Muzeum T. Reyman, wytrawny muzealnik, przywiązujący dużą wagę do spraw konserwacji przechowywanych zabytków oraz popularyzacji archeologii. Talenty swoje rozwinął kierując Muzeum w trudnych latach po II wojnie. Wtedy podjęte zostały, prowadzone na wielką skalę, ratownicze prace wykopaliskowe na terenie budowy kombinatu i osiedla Nowej Huty. Dzięki staraniom T. Reymana Muzeum zawdzięcza też pozyskanie od miasta aktualnego locum przy ul. Senackiej.

Po jego śmierci, kierownictwo obejmuje S. Nosek (1955-1961 r.), który po kilkuletniej emigracji lubelskiej, gdzie zorganizował od podstaw Katedrę Prahistorii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UMCS oraz współtworzył Wydział Humanistyczny tegoż Uniwersytetu, powrócił właśnie do Krakowa aby objąć w 1953 r. Zakład Archeologii Małopolski w IHKM. Obydwoma placówkami kierował aż do swojej śmierci.

Wtedy, na przeszło 30 lat, zarząd Muzeum objął Kazimierz Radwański. Wyremontowana została obecna siedziba (budynek poklasztorne „św. Michała”) i nastąpiła ostateczna przeprowadzka z pomieszczeń Akademii Umiejętności. Muzeum uzyskało też obecną wielodziałową strukturę m.in. od 1955 r. do usamodzielnienia się Oddział w Nowej Hucie. Od 1994 r. Muzeum Archeologicznym w Krakowie kieruje Jacek Rydzewski.

Działalność Muzeum Archeologicznego w Krakowie znacznie wychodzi poza ramy zwykle przypisywane placówkom muzealnym, a więc funkcje takie, jak gromadzenie i za-

¹ Więcej szczegółów na temat historii i działalności Muzeum Archeologicznego znaleźć można np. w pracach J. Kostrzewskiego (Dzieje polskich badań prehistorycznych, Poznań 1949), K. Jażdżewskiego (Ochrona zabytków archeologicznych. Zarys historyczny, Warszawa 1966), S. Noska (Zarys historii badań archeologicz-

nych w Małopolsce, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967), A. Abramowicza (Historia archeologii polskiej, XIX i XX wiek, Warszawa-Lódź 1991), J. Rydzewskiego (Jubileusz Muzeum Archeologicznego w Krakowie, „150 lat Muzeum Archeologicznego w Krakowie”, Kraków 2000).

bezpieczanie zbiorów czy też działalność wystawienniczą, popularyzatorską i wydawniczą w postaci „Materiałów Archeologicznych” od 1959 r. Co najmniej od końca XIX w. jest to instytucja badawcza, zasłużona w badaniach pradziejów Małopolski. Nie sposób pominąć jej dokonań w poznaniu epoki kamienia, zwłaszcza neolitu, w badaniach starożytnego hutnictwa żelaza w Górach Świętokrzyskich czy też w studiach nad początkami Krakowa. Nie można zapomnieć też o roli jaką odegrało Muzeum w praktycznym nauczaniu rzemiosła – całe powojenne pokolenie archeologów zdobywało doświadczenie na nowohuckich wykopaliskach. Kilka kolejnych pokoleń archeologów pogłębiało swoją wiedzę, penetrując krakowskie magazyny muzealne, udostępniane chętnie zainteresowanym, tak studentom jak i adeptom archeologii. Nie byłoby to możliwe bez uprzedniej, znakomitej organizacji zbiorów oraz wysiłków włożonych w konserwację zabytków, co jest zasługą ludzi kierujących Muzeum przez te wszystkie lata jak i wszystkich jej pracowników. I te właśnie chwalebne praktyki Krakowskiego Muzeum oby przetrwały!

Uroczystości jubileuszowe 150-lecia odbyły się w Krakowie w czerwcu 2000 r.

Rozpoczęła je uroczysta sesja w dniu 8 czerwca w budynku dawnej Polskiej Akademii Umiejętności, i wieloletniej siedziby Muzeum przy ul. Sławkowskiej 17. I jak to na uroczystych dostojnego Jubilata, były przemówienia, podziękowania i życzenia. Medalami i odznakami uhonorowano by-

łych i obecnych pracowników. O tym, jak licznych Muzeum ma przyjaciół świadczyła liczba gości z instytucji archeologicznych, muzealnych i konserwatorskich z kraju i z zagranicy.

W części naukowej sesji, pracownicy Muzeum wygłosili referaty, w których zaprezentowali historię i osiągnięcia Muzeum, problematykę badawczą na przestrzeni dziejów oraz najbardziej cenne i interesujące zabytki będące w jego zbiorach.

Wieczorem otwarto w siedzibie Muzeum przy ul. Senackiej, wystawę okolicznościową, dokumentującą poszczególne etapy historii tej szacownej instytucji, przedstawiającą sylwetki ludzi, którzy ją tworzyli, przypominając prace wykopaliskowe i działalność popularyzatorską Muzeum. Dzień zakończył się udanym spotkaniem towarzyskim.

W dniu 10 czerwca uroczystość otwarta została, nowocześnie zaaranżowana, stała wystawa, prezentująca zbiory z czasów starożytnego Egiptu.

Materialnym śladem Jubileuszu jest pamiątkowy tom *150 lat Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, w którym osoby związane lub zaprzyjaźnione z Muzeum zawarły refleksje na temat różnych aspektów historii, działalności Muzeum bądź gromadzonych w jego magazynach zabytków aczkolwiek część artykułów wychodzi poza tę problematykę.

Jest więc Muzeum Archeologiczne w Krakowie instytucją ciągle aktywną i rozwijającą się toteż wiele jeszcze jubileuszy – czego z serca życzymy – przyjdzie jej doczekać, choć może już w obecności innych aktorów i widzów.